

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI
AVUKAT ÖZDEMİR ÖZOK'UN
DANIŞTAY'IN KURULUŐUNUN
140. YILDÖNÖMÖ
VE
"İDARİ YARGI GÖNÖ"NDE
YAPTIĞI KONUŐMA

10 MAYIS 2008

340.009
099
2008
k. 1

001110

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı
Karanfil Sokağı 5/62
06650 Kızılay - ANKARA
Tel: (312) 425 30 11 - 425 36 19 - 418 05 12 - 418 13 36
Faks: 418 78 57
web:www.barobirlik.org.tr
admin@barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Sayın Cumhurbaşkanım,

“Danıştay’ın 140. Kuruluş Yıldönümü ve İdari Yargı Günü” dolayısıyla Danıştay başta olmak üzere yurdun dört bir yanında idari yargı görevini özveriyle yürüten yargıç, savcı ve tüm yargı emekçilerini gönülden kutlarım. Toplantıya katılan yargı organlarımızın saygıdeğer yargıç ve savcıları ile değerli meslektaşlarıma, sayın konuklara, yazılı ve görsel basınımızın temsilcilerine en derin saygılarımı sunarım.

17 Mayıs 2006 günü menfur bir saldırıda kaybettiğimiz saygın hukukçu Mustafa Özbilgin’in aziz hatırası önünde saygı ile eğilir, 17 Mayıs gününü, görev sırasında kaybettiğimiz tüm avukat, savcı ve yargıçlar için *“Hukuk ve Yargı Şehitleri Günü”* olarak belirlenmesi şeklinde geçen yıl yaptığımız öneriyi yinelerim.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Taçlı ve otoriter devletlerde, egemenlik, tek elde yoğunlaşarak tekel yaratmış, bunun doğal sonucu olarak egemenlik zorbalığa dönüşmüştür. İnsanlık temel hak ve özgürlükleri antik çağdan beri bilmesine karşın, sosyal yaşamda gerekli güven ortamını çok yakın zamanlarda, devlet aygıtını erklere bölerek sağlayabilmiştir. Bu, devletlerin yaşamında atomun parçalanmasına benzer önemli bir gelişmedir ve toplumsal yaşamın güven içinde yaşanabilir olmasını sağlayabilecek tek yoldur.

Geçmişten günümüze, zorbalık anlayış ve uygulamaları sadece baskıcı kral ve diktatörlere özgü değildir. Aynı anlayış “demokrasi” diye nitelenen rejimlerde de ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra bütün dünyada evrensel bir yaygınlık kazanmasına ve “onursal” bir kavram olarak kabul edilmesine karşın, “demokrasi”nin biri biriyle uzlaşması olanaksız farklı anlamları ve dolayısıyla uygulamalarının ortaya çıkmasındadır.

Bugün insanlık ve devletler tarafından çoğunlukla, “çoğulcu” ve “katılımcı” demokrasinin insanlığın ulaştığı en iyi siyasal rejim olduğu, bu anlamda “demokrasi”nin henüz aşılmadığı ka-

bul edilmektedir. Katılımcı, çoğulcu ve çağdaş demokrasi ile toplumu halkın çoğunluğunun yönetmesi ve erdemli insanların yönetime gelmesi amaçlanmaktadır. Kuşkusuz belirli bir süreçte demokrasinin Şu ya da bu nedenle başarılı olmaması onu reddetmeyi, antidemokratik yol ve yöntemler aramayı gerektirmemelidir. Yapılması gereken ondan uzaklaşmak değil, demokrasiyi olabildiğince geliőtirmek ve mevcut eksikliklerini gidermek olmalıdır.

İnsanlığın kültürel ve tarihsel birikiminin ürünü olan “demokrasi” ve “saydam yönetim” kavramları dünden bugüne elde edilen oluşumlar değildir. İnsanlık bu değerlere ulaşabilmek için, büyük bedeller ödemiştir. Demokrasi kavramının ilk çağda ortaya çıkması ve kısmen uygulamaya konmasından sonra, ortaçağ boyunca uzun bir süre etkisini yitirdiğini görüyoruz. Demokrasi kavramının yeniden çekici bir kavram ve yaygın bir sosyal-siyasal ideal haline gelmesi için kuşkusuz düşünceenin özgürleşmesini sağlayan yeni çağı ve aydınlanma dönemini beklemek gerekmiőtir.

Demokrasinin en yalın tanımı halkın çoğunluk tarafından yönetilmesidir. Bu tanımın sonucu, uygulamalardan dolayı yaşanan sorunlar ve acı olaylar nedeniyle günümüzde demokrasi “azınlık haklarına saygılı ve kısıtlanmış bir sınırlı çoğunluk

ÖZDEMİR ÖZOK

yönetimi” biçiminde tanımlanmaktadır. Çağdaş çoğulcu, katılımcı demokrasi bir denge ve uzlaşma rejimidir. Bu nedenle, oligarşik azınlıklar kadar toplumsal çoğunlukların da kendi düşünce ve eylemlerini zorla kabul ettirme eğiliminde bulunmaları çoğulcu ve katılımcı demokrasiyle bağdaşmaz tutum ve davranışlardır. Bu anlamda demokrasi, hem bir yönetim biçimi ve hem de ekonomiden kültüre, teknolojiden enformasyona, bürokrasiden şirketlere, sivil toplum kuruluşlarından aileye, kamusal alandan özel alana kadar uzanan çok geniş bir alanı kapsayan, bütün bu alanları etkileyen, dönüştüren ve değiştiren bir yaşam biçimidir.

Bu yüce ideale kavuşmak için izlenecek yol ve yöntemler de son derece önemlidir. İşte bu aşamada demokratik yaşamın temelini oluşturan siyasi partilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü siyasi partiler, katılımcı, çoğulcu ve çağdaş demokrasilerin en önemli kurumlarıdır. Çağdaş demokrasi anlayışı için parti içi demokrasi yaşamsal bir önem taşımaktadır. Kendi içlerinde eleştirel demokrasi kültürünü geliştirmemiş, saydam yönetim anlayışını benimsememiş, kısaca parti içi demokrasiyi gerçekleştirmeyi hedeflememiş siyasi partilerin çoğulcu, katılımcı ve çağdaş bir demokrasiyle bütünleşmeleri olanaksızdır. Bu nedenle, eksiksiz demokrasinin gerçekleştirilmesi

için siyasi partilerle ilgili yasal düzenlemelerin de bu tespitler doğrultusunda yeniden elden geçirilmesi gerekmektedir.

Kuşkusuz, demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler kadar önemli bir diğer kavram ise “seçim”lerdir.

Belirli aralıklarla yapılan “seçimler” demokrasinin en temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Seçimler sayesinde “ulusal irade” belirlenmekte ve siyasal iktidar ortaya çıkmaktadır. Bu iradenin demokratik, özgür ve adil bir seçim sistemiyle ortaya çıkması, oluşması, gerçeği yansıtması ve istikrara yönelmesi gerekmektedir. Ancak bu koşulların tamamı gerçekleştiği takdirde, demokratik siyasal istikrar yakalanır ve bunlar kadar önemli olan toplumsal barış korunabilir.

Kuşkusuz demokrasi, salt seçimle sınırlı tanımından çok farklı ve fazla bir kavramdır. Bu konuda Hindistan asıllı Amerikalı siyaset bilimci Zakaria, *Özgürlüğün Geleceği* isimli eserinde günümüz demokrasisiyle ilgili olarak “...hem açık, özgür ve adil seçimlerdir ve hem de hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı ilkeleri ile birlikte ifade, toplantı, girişim, örgütlenme, seçme, din ve vicdan özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin tanındığı ve güvence altına alındığı, yani siyasi iktidarların bu hakları çiğnemeyeceği,

çiğneyemeyeceği, seçimleri kazananın her istediğini yapamayacağı kendi değerlerini ve doğrularını topluma dayatamayacağı, her istediği kararı alamayacağı, istediğini istediği kişilere veremeyeceği bir sistemin kurulması çalıştırılması ve kurumsallaştırılmasıdır...” demektedir. Aynı yazar demokrasiyle ilgili tespitlerinde devamlı “...demokratik yönetimin özünü çoğunluğun mutlak egemenliği oluşturmakla, demokraside baskı tehlikesi topluluğun çoğunluğundan gelir. Birey ve azınlık haklarının korunması için var olan ve bilinen önlemler alınmadığı takdirde, gelişmekte olan ülkelerin geride kalan son on yılda yaşadığı demokrasi deneyiminde görüldüğü üzere, çoğunluk kimi zaman sessizce, kimi zaman gürültülü biçimde kuvvetler ayrılığı ilkesini eritir, insan haklarının kuyusunu kazar, hoşgörü ile adalet geleneklerini yozlaştıracağını.” vurgulamaktadır.

İşte günümüz dünyasının yönetim biçimi olan demokrasilerin yapısında saklı olan bu tehlikeyi önlemek, hukukun üstünlüğü başta olmak üzere, vatandaş hak ve özgürlüklerini güvenceye bağlamak ve gereken önlemleri almak amacıyla demokratik teminat kurumlarına gereksinim duyulmuştur. Bunun doğal sonucu olarak, devletin sınırsız güç ve yetkilerini tek elde toplamak yerine, bölünerek birbirlerinin yanında özerk organ şeklinde kurumsallaştırılması yöntemi benimsenmiştir. Böylece toplumlar, yüzyıllar süren çetin

mücadeleler sonunda egemenliği oluşturan yasa-
ma, yürütme ve yargı erklerini birbirinden ayıra-
rak ve kurumsallaştırarak, demokratik yönetimi
gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Büyük uğraşlar sonucu gelinen bu noktada
ise, parlamenter sistemlerde, zaman zaman yasa-
ma ve yürütme, siyasetin kendine özgü yapısı ve
baskısı altında tek güç haline dönüşebilmekte ve
tek elde toplanabilmektedir. Böylece iki ayrı erki
kullanan organların siyasal iktidar bünyesinde bir
araya gelmesi, görünürdeki kuvvetler ayrılığını
biçimsel kılmakta, karşı konulması olanaksız iki
gücün tek elde toplanmasına neden olmaktadır.
Böyle bir sonuç tüm yurttaşların birlikte kullan-
mak durumunda oldukları ulusal egemenliği ze-
delemektedir.

Demokratik düzenin bir zaafı olarak ortaya
çıkan bu olumsuzluğun çaresi, *“hukukun üstün-
lüğü”* ilkesinin egemen olduğu, *“hukuk devleti”*
ve hukuk devletinin olmazsa olmaz koşulu olan
“yargı bağımsızlığı” ve dolayısıyla *“yargı denetimi”*
ile iktidarların siyasi ve yönetsel uygulamalarını
hukuk içine çekmektir. Parlamenter demokratik
sistemin en belirgin özelliği olan *“kuvvetler ayrı-
lığı”* ilkesinin uygulanması halinde; yürütmenin
hukuka bağlılığını sağlamada en etkili yol, kuş-
kusuz, genel olarak tam *“bağımsız yargı”* dir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin bir kanunu, Danıştay'ın bir hükümet tasarrufunu iptal etmesi bazılarının yaklaşımının aksine, yasama ve yürütmeye müdahale ya da üstünlük olarak algılanmayıp, "*kuvvetler ayrılığı*" ilkesinin amaçladığı dengenin ve hukuk devletinin doğal sonucu olarak kabul edilmelidir.

Kuşkusuz bu kavramların yani "*demokrasi*", "*temel hak ve özgürlükler*" ile "*hukuk devleti*"nin yaşama geçmesi için "*laiklik*" ilkesinin var olması gereklidir.

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanından bu yana "*laiklik*" ilkesiyle ilgili hala, yorum, değerlendirme ve beklenti farklılıkları bulunması "*laiklik*" ilkesinin uygulama, içerik ve benimsenmesi yönünde gerekli özen ve duyarlılığın gösterilmemiş olduğunun açık kanıtıdır. Demokrasi, temel hak ve özgürlükler ve hukuk devleti ile bunların omurgasını oluşturan "*laiklik*", Cumhuriyetimizin üzerinde yükseldiği temel ilkelerden birisidir. "*Laiklik*", bugün çağdaş bir devlette hukuk oluşturulurken, dinsel normların belirleyici olmamasını ifade etmektedir. Bu özellikleriyle "*laiklik*" uygarlık, özgürlük ve çağdaşlık ilkesi olma yanında "*bilimsellik*" demektir.

Demokrasiyi sadece oy ve sandık olarak algılayan; hoşgörü, uzlaşma ve hepsinden önem-

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

lisi bir yaşam biçimi olarak algılamayan, adalet duygusunu özümsemeyen, insan haklarına dayalı, hukukun üstünlüğünün egemen olduğu laik hukuk devleti gerçeğini anlayamayan, ben merkezli, öngörüsüz liderler ve toplum önderleri yönetiminde ülke içinden çıkılmaz siyasi kriz ve kaoslara sürüklenmektedir.

Ülkemiz bu konuda geçmişten günümüze tarihsel gelişim içinde çok ağır fatura ve bedeller ödemiştir. Sadece 12 Mart ve 12 Eylül müdahalelerinden sonra yaşanan hukuk ihlalleri ve antidemokratik uygulamalar dahi tüm yönetimler için demokratik anayasal düzen ve açık toplumun ne ifade ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu antidemokratik ve baskıcı dönemleri yaşamış bir ülkenin lider ve önderleri başta olmak üzere toplumun tüm bireyleri açık demokratik toplum, anayasal düzen, insan hakları, hukukun üstünlüğü, hukuk devleti gibi çağcıl ve evrensel kurum ve kavramları sahiplenmek durumundadır. Başka bir anlatımla bu kurum ve kavramların artık sempozyum, konferans, nutuk, açılış konuşmalarının sihirli ve çekici söylem malzemeleri olmaktan çıkarak yaşanan olgular haline gelmesi gerekmektedir. Ama üzülerek ifade etmek isteriz ki, kimi sorumlular tarafından bir çırpıda sıralanan bu kurum ve kavramların içi doldurulamamakta sadece kişisel ve siyasal çıkarlar için araç olarak

kullanılmakta ama kendilerine özgü ajanda bilgileri hep güncelliğini korumaktadır.

Son günlerde farklı ve katı bir biçimde yorumlanan ve uygulanan “siyasal iktidar” ve “egemenlik” ilke ve kavramları üzerinde de kısaca durmak istiyorum.

Önceleri “iktidar” fenomeninin, mevcut siyasal iktidar partisinin yaklaşımına uygun olan “emir verme”, “hükmetme” “insanların davranışlarını kontrol etme”, “toplumu kendi dünya görüşü ve ideolojisine uydurma”, “kurulu ve işleyen düzeni değiştirme” vs yönleri üzerinde duruluyor ve iktidar bunları yapabilme olanağı veren bir “güç”, tek başına kullanılan bir yetki olarak anlaşılıyordu. Ama geçen süre içinde, bu yaklaşımın eksik ve yetersiz olduğu, özellikle siyasal iktidarlara karşı “yönetilenlerin rolüne, davranışlarına, tepkilerine” yeter derecede yer verilmediği anlaşılmıştır. Gerçekten de geniş açıdan bakıldığında, yöneten-yönetilen ilişkisinin tek taraflı olmadığı ve bunun sadece yukardan aşağıya doğru gelen bir emirler dizisinden ibaret bulunmadığı görülür. Aslında iktidar ilişkisi, tek taraflı değil, karşılıklı iki taraflı bir ilişkidir. Modern politika bilimcilerinin ifade ettiği gibi, çoğu zaman yönetenlerin yönetilenleri etkilemesi kadar, yönetilenlerin de tutum ve davranışlarıyla yönetenleri etkilemesi söz konusudur.

Bu görüş sahipleri, yönetilenlerin “*yukarıdan*” gelen emir ve direktiflere otomatik olarak uyan birer robot olmadığını, aksine demokratik haklarını kullanarak yönetenleri etkileyebilecek uygar birer birey olduklarını kabul etmektedirler. Çağdaş ve katılımcı demokrasilerde bu sosyal gerçeğin iyice ortaya çıkmasından sonra, ülkemizi yöneten siyasi iktidarın anlayışıyla örtüşen tek taraflı emir verme kudretini ifade eden “*iktidar*” kavram ve terimi yerine, karşılıklı roller ve yöneten-yönetilen etkileşmesini yansıtan “*iktidar ilişkileri*” deyim ve terimi kullanılmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler ülkemizde geçerli olan egemen siyaset anlayışının “*siyasal iktidar*” yorum ve yaklaşımının ne denli yanlış ve tutarsız olduğunu açıkça göstermektedir.

Yaklaşık üç yüz yılı aşkın süre önce ortaya atılışından bu yana üzerinde durulan, geniş tartışmalara yol açan ve kendisine değişik anlamlar verilen bir kavram da “*egemenlik*” kavramıdır. Bu kavram uzun süreler siyaset felsefesinde, kamu hukukunda ve özellikle klasik politika biliminde merkezi bir yer tutmuş ve çeşitli teorilerin temel dayanağını oluşturmuştur. Bununla beraber, bugüne kadar egemenlik teriminin tam bir açıklığa kavuştuğu ve üzerinde tartışmaların sona erdiği ileri sürülemez. Hatta çağdaş politika biliminde

bu kavramın, artık terk edilmesi gerektiği yolunda çok ciddi görüş sahipleri vardır.

Defolu ve eksik demokrasinin yarattığı belirsizlik ortamında, çoğunluk partisi tarafından bir biçimde ele geçirilen mutlak ve sınırsız bir iktidar gücü olarak algılanan “egemenlik” yaklaşımı, günümüz “hukuk devleti” anlayışı ile bağdaşmamaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Danıştay'ın 140. Kuruluş Yıl Dönümü'nde üzümlere ifade etmek isterim ki, özel kuruluş gününü kutladığımız “İdari Yargı” başta olmak üzere ülkemizin yargı ve hukuk düzeni çok ciddi sorunlarla ve giderilmesi bir türlü başarılabilen eksikliklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu gün yargı, ya diğer kurumların yozlaşmasından etkilenerek, ya da kendine özgü özel nedenlerle iyi ve sağlıklı bir görüntü vermemektedir. Konunun en hüzünlü yanı, yargı kurumlarımızı en üst düzeyde temsil eden yüksek yargının saygın temsilcileri yanı sıra, yargıya yansız, objektif ve tarafsız bir gözle bakan en sade yurttaş kadar büyük bir kesimin tespit ve değerlendirmeleri bu yöndedir.

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

Gelinen bu noktada, kuruluş yıllarındaki inançlı ve özverili yaklaşımlar dışında, siyasal iktidarlar başta olmak üzere, birçok kesimin ağır kusur ve ihmali vardır. Çünkü toplumda yargının, düzgün, etkin, verimli, adil ve güvenli bir biçimde işlemesi, sadece dürüst, ilkeli ve onurlu bir şekilde hukukun uygulanması yoluyla hak ve adaleti gerçekleştiren yargı mensuplarının sorunu değildir. Sorun, yargı mensuplarıyla birlikte, öncelikle siyasal iktidarlar başta olmak üzere, yazılı ve görsel basın kuruluşları yanı sıra, tüm toplum bireylerini doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.

Öncelikle, “bağımsız yargı” ve “güvenceli yargı” sorunun çözümündeki ilk halkayı oluşturur. Kuşkusuz bu noktada öncelikle ele alınması gereken konu, “Hukuk öğretimi-Hukukçu Eğitimi”dir. Adalet mademki devletin temelidir, o halde devlet temelini oluşturan hak ve adalet uygulayıcılarının eğitimine özel özen göstermek durumundadır. Bilindiği gibi ülkemizde iki kurum Türk ulusu adına görev yapmakta ve karar vermektedir. Bunlardan birisi seçimle oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi diğeri ise bağımsız yargıdır. Bu nedenlerle nitelikli hukukçu yetiştirmek son derece önemlidir. Toplumda bir çok kişinin bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullandığı, “hukukun üstünlüğü” ve “hukuk devleti” kavramları, ancak nitelikli ve

donanımlı hukukçuların uygulamaları ile yaşama geçebilir. Evrensel demokratik ilkeleri ve insan haklarını içeren normlar ve yasaların, amaca uygun bir biçimde uygulanabilmesi, ayrıca amaca uygun şekilde yorumlanabilmesi, yargılama ve karar sürecinde hukukçuların sağlam hukuk bilgisine, yorum ve değerlendirme gücüne bağlıdır.

Yargıç güvencesi, soyut ve fantezi bir düşünce değildir. Bu kurum, yargıçtan çok kişinin, yurttaşın, rejimin güvencesidir.

Hemen belirtmek isteriz ki, bütün bu anlatımların dışında, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi yasalarda değil, onu temsil edecek ve uygulayacak olan savcı ve yargıçların kafalarında ve vicdanlarında şekillenmesi gerekir. Bu kişilikte ve saygınlıkta hukukçular yetiştirilmesi için, Türkiye Barolar Birliği olarak ülkemizdeki tüm hukuk fakültesi dekanlarıyla düzenli ve verimli toplantılar yapmaktayız. Bu toplantılar sonrası oluşturulacak ortak bilgiler bir rapor halinde siyasal iktidar temsilcileri başta olmak üzere, YÖK başkanlığı ve tüm ilgililere yollanacaktır.

Yargının belirtilen yapısal sorunları ve olumsuzlukları yanında, etkin, doğru, verimli ve güvenli işleyebilmesi konusunda yargı dışı unsurların da büyük görev ve sorumlulukları bu-

lunmaktadır. Bunların başında dünyada ve ülkemizde dördüncü güç olarak tanımlanan medya gelmektedir. Bu gün ülkemizde kamuoyunun gündemini belirleyecek güce sahip olan ve birçok yolsuzluğun, vurgunun, haksızlığın yanında, gizli kalmış bir takım ilişkilerin gün ışığına çıkmasında çok önemli katkısı olan medya, zaman zaman da yargısız infaz yaparak kişilerin ve kurumların mağduriyetine neden olmaktadır. Her zaman vurguladığımız *“adli haber herhangi bir haber değildir, bu haberler verilirken büyük özen gösterilmesi gerekir”* yönündeki sözlerimizi son günlerde yaşanan olaylar nedeniyle bir kez daha yineleyeceğiz. Ayrıca unutulmamalıdır ki, çağdaş yurttaş olarak, toplumsal ilişkiler nedeniyle herkesin yargı önüne çıkma olasılığı vardır. Bu nedenle, yazılı ve görsel basınınızın Anayasada düzenlenen *“masumiyet karinesi”*ne aykırı bir biçimde, yargı kararı ile suçluluğu sabit olmayan kimseleri peşinen suçlu ilan etmesi, sık, sık yargısız infazlarda bulunması yargının düzgün, güvenli ve saygın işleyişini sağlama çabaları önünde büyük bir engel olarak çıkabilmektedir.

Kısmen değindiğimiz yargı sorunlarıyla ilgili olarak, sağlıklı ve çağdaş bir adalet ve yargı reformunun gerçekleştirilebilmesi amacıyla, bugünkü ya da, gelecek yıllarda ülkeyi yönetmeye talip olan siyasal iktidarların bu konuyu öncelikli ola-

ÖZDEMİR ÖZOK

rak benimsemesi, sahiplenmesi bunun doğal sonucu olan sistemli ve kararlı bir çabayı ciddiyletme sürdürmesi gerekli ve zorunludur.

Genel yargı sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili kimi tespit ve önerilerimiz yanında, kuruluşunu kutladığımız “*idari yargı*”nın da geçmişten günümüze gelen ve her kuruluş yıl dönümünde sıraladığımız ama bir türlü giderilemeyen aksine her geçen gün daha da ağırlaşan ciddi sorunları bulunmaktadır. Örneğin;

- 3.10.2001 günlü Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın 40. maddesine “*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*” kuralı eklenmiştir. Bu kuralın sağlıklı bir biçimde işleyebilmesi ve idari uyuşmazlıkların azaltılması açısından son derece önemli olan “*Genel İdari Usul Yasası*” tüm uyarı ve girişimlere karşın, henüz çıkarılamamıştır.

- Yurttaşın hak arama özgürlüğü yanında, idari başvuru yönünden ve en önemlisi dava sayısının azalması bakımından, çok etkin rolleri olacak olan başta kamu denetçisi (Ombudsman)'lık olmak üzere, hakem heyetleri, arabuluculuk ve uzlaşma kurulları gibi yargı dışı alana özgü, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda yeterli girişimde bulunulmamıştır.

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

- Bölge idare mahkemelerinin mevcut görev ve işleyiş durumu itibariyle, tam olarak istinaf mahkemeleri niteliği ve işlevine kavuşturulamadığı için bu şekliyle davaların uzaması yanında, Danıştay'ın iş yükünün artmasına neden olmaktadır.

- İdare mahkemeleri ve Danıştay'ın, özellikle kamu görevlilerinin özlük işleri ve atama konularındaki yerleşmiş içtihatları, Türkiye'de hukuk devleti ve hukuka bağlı idare kavramlarının yerleşmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Siyasal iktidarların, ellerindeki yetkileri liyakat esasına göre değil "*kadrolaşma*" ve "*politik yandaş yaratma*" amacına göre kullandığı ve bu durumun siyaset olarak savunulabildiği ülke gerçeği karşısında, idari yargı organlarının başarıyla gerçekleştirdikleri, "*hukuka uygunluk*" denetimi çok daha büyük önem taşımaktadır.

- Her yıl yinelediğimiz bir konu da, idari yargı mahkemelerinin idari işlem ve eylemleri yargılama sonuna kadar durdurmayı amaçlayan yürütmeyi durdurma kararlarına ilişkin usulü işlemlerin ağır ve zorlayıcı yasal koşullara bağlanmış olması, güçlü ve etkin idareye-yürütmeye karşı bireylerin yargısal korunmalarını zayıflatmaktadır. Örneğin, hukuka aykırılığı çok açık bir biçimde belli olan yer değiştirme işlemlerinin

de bile, yürütmeyi durdurma sorununun incelenmesinin, idarenin birinci savunmasına kadar ertelenmesi, birçok halde, yürütmeyi durdurma kararlarının amacına aykırı sonuçlar vermektedir. Davacı, çoğu kez yeni atandığı yere gidip, fiilen göreve başlamak zorunda kalmakta ve bu aşamadan sonra elde edeceği yürütmeyi durdurma kararının pek fazla pratik yararı olmamaktadır. Oysa bunun yerine, tam tersi bir hukuki yaklaşımla yürütmeyi durdurma kararının idarenin savunması alındıktan sonra yeniden görüşülmek üzere süratle verilmesi yürütmeyi durdurma kararlarının amaç ve mantığına daha uygun olacağı gibi, ayrıca idarenin tesis etmiş olduğu işlemin hukuksal gerekçelerini idare mahkemesine sunmasını çabuklaştıracak ve sonuç olarak adaletin daha hızlı gerçekleşmesine hizmet edecektir.

Bu konuda azami bir süre de belirlenebilir. Böylece yürütmenin durdurulmasında hukuka aykırı ve acil zarar doğuran işlemlerde davacılara yukarıda sayılanların yanında önemli bir güvence sağlanacağı gibi keyfiliği de önleyecektir.

Yine çok acil durumlarda yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilinceye kadar acil zararları ve mağduriyetleri önlemek adına, Fransa'da olduğu gibi, idare mahkemesi başkanına idari işlemin uygulamasını geçici olarak dur-

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

durma kararı verme yetkisi tanınabilir. Zira bazen hukuka aykırı işlemin bir an için dahi uygulanması çok ağır mağduriyetlere yol açabilmektedir.

Aynı şekilde, bir davada, verilen yürütmeyi durdurma kararına itirazın bölge idare mahkemesine, nihai kararın temyizinin ise Danıştay'a yapılmasının getirdiği çelişkiye kesinlikle son vermek gereklidir. Ayrıca, idare mahkemelerince yürütmenin durdurulması kararı verilen davaların bir an önce sonuca bağlanması ve böylece Danıştay'ın temyiz incelemesinin geciktirilmemesi konusunda yasal düzenleme yapılmalıdır.

- Danıştay'da ve idare mahkemelerinde 60 gün olan dava açma süresinin, vergi mahkemelerinde 30 gün olarak sürdürülmesi çoğu kez yurttaşların hak kaybına neden olmaktadır;

- Güncelliğini ve etkinliğini koruduğunu belirttiğimiz birkaç sorun yanında kuşkusuz, idari yargının en temel sorunu olan davaların uzun süre devam etmesi konusu bunca girişimlere ve düzenlemelere karşın artarak sürmektedir;

- Son günlerde yeniden tartışma konusu yapılan, idari yargının, iptal davaları dışında "*tam yargı*" denilen davalara bakıp bakmama hususu öteden beri karşılaşılan bir tartışmadır. Bu konuda, "*zarar*", "*kusur*" ve "*tazminat*" gibi kav-

ramların özünde “*özel hukuk*” alanına giren kavramlar olduğu, dolayısıyla da, bu konulara ilişkin uyuşmazlıkların genel görevli “*adli yargı*” mahkemelerine bırakılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir. Gerçi bu konuda çok farklı görüşlerde vardır. Ancak idareye karşı açılan tam yargı/tazminat davalarının bütünüyle idari yargıdan alınması ve adli yargıya bırakılmasının çok daha iyi olacağını savunanlar oldukça ağırlık kazanmaktadır. Bunlar, bu tür davalarda idari yargı-adli yargı arasında çok fazla görev uyuşmazlığı çıktığından ve vatandaşlar nezdinde ağır hak ve süre kayıpları çıkabildiğinden, mevcut durum anayasal bir hak olan “*hak arama özgürlüğü*”nü zedeler bir nitelik almıştır demektedir, ayrıca tazminat davalarına bakan adli yargı mercilerinin benzer nitelikli tam yargı davalarına daha aşina olduklarını iddia etmektedirler. Yine bunlara göre, yani tam yargı davalarına adli yargının bakmasını düşünenlere göre, tazminat davasına konu idari işlem hakkında iptal davası da açılmışsa, adli yargı mercii idari yargıda açılan iptal davasının sonucunu ön mesele-bekletici mesele yapmalıdır.

- İdari yargının kendi görev alanına dönmelerini ve böylece daha verimli olacağı iddiasını sürdürenler, Kabahatler Kanunu’nda olduğu gibi, idari işlemlere karşı yargısal makamlara yapılan itirazlar, aslında bunlar teknik olarak iptal davası

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

niteliğinde olduğundan, adli yargı mercilerinden idari yargı mercilerine aktarılmalıdır. Tüm bunlar gerçekleştirilerek, idari yargı sadece idari işlemler hakkındaki iptal davaları konusunda görevli olmalı, idari işlemlerden dolayı görülen zararların tazminine ilişkin davalar ise bütünüyle adli yargıya bırakılarak, yargı sistemimizin basitleştirilmeli demektedirler. Devamla bunların gerçekleşmesi halinde Uyuşmazlık Mahkemesi'ne de ihtiyaç kalmayacağını ileri sürmekte, benzer uygulamaların bizimle aynı idari rejimi seçmiş Almanya, İtalya ve Belçika gibi ülkelerde de uygulandığını ileri sürmüşlerdir. Tüm bu gelişmeler de dikkate alınarak, idari yargı yeni baştan ayrıntılı bir biçimde ele alınmalı ve düzenlenmelidir.

Bu arada, yıllardır gerçekleşmesini beklediğimiz Danıştay binası için Eskişehir yolu üzerinde arsa ayrılmış olduğu haberini aldık. Büyük bir mutluluk duyduk. Emeği geçen tüm yetkililere teşekkür ediyor, bir an önce inşaatının tamamlanmasını diliyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Genelde yargının özelde idari yargının kimi güncel sorunlarını bilgilerinize arz ettim. Kuşkusuz, yargının önemli bir ayağını oluşturan savun-

ma ve onun temsilcileri avukatlar da çok ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Avukatlar ve savunma mesleğinin önündeki engellerin kaldırılmasına ilişkin hükümet yetkililerince verilen söz ve güvencelere karşın;

- Yıllarca yapılan mücadeleler sonunda Avukatlık Kanunu'na konulmuş ve mesleğimizin geleceği bakımından son derece hayati önem taşıyan "sınav" kurumu bir çırpıda kaldırılmıştır. Konunun önemini vurgulamak için şu bilgiyi vermek durumundayım.

- Sorunlarını her platformda yıllardır dillendirdiğimiz devleti her alanda başarıyla savunan kamu kesimi avukatlarının durumu tam anlamıyla içler acısıdır, biçimsel de olsa hukuk devleti yapımızla bağdaşmayacak bir statü ve konuma mahkûm edilmektedirler.

- Ülkemizin içinde bulunduğu kaos ortamı mesleğimize ve meslektaşlarımıza da yansımaktadır. Son dokuz yıl içinde 166 meslektaşımıza saldırılmış ve on dört meslektaşımız yaşamını yitirmiştir.

Sav, savunma, karar üçlüsü içinde tüm meslektaşlara karşı aynı duyarlılığı gösteren barolar ve Türkiye Barolar Birliği kendi meslektaşlarına

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

yapılan saldırılar sonunda; başta yargının sayın temsilcileri olmak üzere, yasama ve yürütmenin seçkin temsilcilerinin gerekli duyarlılığı göstermemesi nedeniyle yürek acılarının daha da arttığını vurgulamak isterim. Oysa bu vahim tablo, tüm yargı,yasama ve yürütme mensupları yanında, güvenlik görevlileri, tüm yöneticiler ve hepimiz için düşündürücü olmalıdır.

Çünkü,

“Bağımsız savunma, bağımsız yargının kurucu unsurlarındandır.”

“Bağımsız savunma olmaksızın güçlü ve bağımsız yargıdan asla söz edilemez.”

“Adil yargılanma ve adalete erişim haklarının olmazsa olmaz koşulu bağımsız savunmadır.”

Bu denli önemli olan savunma ve onun örgütleri barolarla, savunma mesleğinin temsilcileri avukatların sorunlarının çözülmesi ve önündeki yasal engellerin kaldırılması, mesleğe ve meslektaşlarımıza olduğu kadar, hukuk devleti ilke ve kavramlarının yerleşmesine de büyük katkı sunacaktır.

Yargı ve hukuk alanında yaşananlar sayılanlarla sınırlı değildir. Her gün yeni ve farklı bir yaklaşımla karşı karşıya kalınmakta bir anlam-

da yarınların ne getireceğini önceden kestirmek mümkün olamamaktadır. Halbuki toplumsal barış ve güvenliğin temel koşulu hukuki ve yasal istikrardan geçer. Her gün yaşanan ve giderek sosyal yaşamımızı ağır bir biçimde tehdit eden ve artan bir ivme çizen suç oranları yanında, şiddet ve terör ülkemizde özgürlük-güvenlik kavramlarının yeniden ciddi biçimde gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Anayasa'nın 69. maddesi ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesindeki görev ve sorumluluklarının yasal gereği olarak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne açtığı dava, yukarıda tanımladığımız "*erkler ayrılığı*" ve "*hukuk devleti*" ilkelerinin gereğidir.

Ancak, davanın açılmasından sonra çeşitli kesimler tarafından sergilenen tablo "*hukuk devleti*" ve "*yargı bağımsızlığı*" olgularına ne denli uzak olduğumuzu bir kez daha acı bir biçimde ortaya koymuştur. Oysa, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın açmış bulunduğu davayı, Anayasa'nın 68. ve 69. maddeleri, Siyasi Partiler

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

Kanunu'nun 98-108. maddeleri, Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 18-33.maddeleri ve Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 174. maddesi hükümleri yanı sıra, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Yine Türk Ceza Kanunu'nun çeşitli maddelerine göre başlatıldığı anlaşılan ve kamuoyunda "*Ergenekon*" olarak bilinen soruşturma ile ilgili yorum ve değerlendirmelerin de aynı mantıkla yapılması gereklidir. Oysa bu yapılmamakta siyasal iktidar karşıtları "*kapatma davası*"nın, siyasal iktidar yandaşları ise "*Ergenekon davası*"nın haklılığı yönünde, açık-örtülü bir kampanya başlatmışlardır. Bu yaklaşım ülke yargısı ve hukuk devleti olgusuyla bağdaşmayan çok tehlikeli bir girişimdir. Yapılması gereken yargıyı rahat bırakmak ve sorunları kendi kuralları içinde çözmesine yardımcı olmaktır. Kuşkusuz hukuki işlem ve eylemlerde yasa dışı bir uygulama varsa bunun yine hukuk içinde çözümlerini aramak gerekmektedir. Hukuku bir yana bırakarak düşün birliği ve yandaş anlayışı ile ulusal ya da uluslar arası kişi, kurum ve kuruluşlardan yardım istenmesi ve lobicilik yapılması ülke yargısı adına son derece hüzün veren bir yaklaşımdır.

ÖZDEMİR ÖZOK

Bu konuda çeşitli yasalarımızdaki düzenlemeler yanı sıra Anayasa'nın 17 ve 20. maddelerinde hüküm altına alınan temel hak ve özgürlükleri koruyan düzenlemeler, hukuk dışı yayım ve söylemlerle ihlal edilmiştir.

Ulusal ve uluslar arası kamuoyunun gözleri önünde yaşanan olaylar, Türk yargısı hakkında olumsuz imaj ve düşüncelerin oluşmasına neden olmaktadır. Oysa adalet duygusu çok yüksek olan halkımız yanı sıra, yargımız ve yargıçlarımız bu olumsuzlukları hiç ama hiç hak etmemektedirler.

Olayların başından bu yana sürekli olarak diledirdiğimiz söylemimizi bir kez daha yineleyeceğiz. En sade yurttaşımızdan, en sorumlu kamu görevlisine kadar herkes kendini hukukla bağlı hissetmeli ve hukukun dolayısıyla yargının, hukuk kurallarına uygun olarak dokunamayacağı hiçbir kurum ve kişi olmadığına ve olamayacağına inanmalıdır. Hepimiz "*hukuk devleti*" ilkesinin özü olan bu kuralın yaşama geçmesi için gerekli duyarlılığı göstermeliyiz.

Öte yandan, halkın adalete ve yargıya olan güveninin gereği olarak da soruşturma ve kovuşturmaların yasalar ve usul kurallarına uygun gerçekleştirilmesi, sağlıklı ve güçlü kanıtlar, deliller olmadan kişi ve kurumların itham edilmemesi

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, çağdaş ceza yasası ve ceza muhakemesindeki yeni gelişmelerin başında, ceza soruşturma ve kovuşturma evrelerinde “lekelenmemek hakkı”na duyarlılık gösterilmesi gelmekte ve bu hak “masumiyet karinesi” ile birlikte değerlendirilmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Ülkemiz için, Cumhuriyet’in kurulduğu günden bu yana bir devlet politikası olarak kabul edilen “batılılaşma” ve II. Dünya Savaşı’ndan sonraki tüm hükümetler tarafından desteklenen ve yürütülen AB-Türkiye ilişkileri ulusumuz için yaşamsal bir “çağdaşlaşma” sorunudur. Konunun önemi gereği olan duruş ve davranışlar, yeterli kararlılık ve bilinçle sergilenmediği için bu ilişki de zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Son zamanlarda AB yetkilileri bu hükümetlerin bu zafiyetinden yararlanarak ve onların yakınmalarını fırsat sayarak, üstlerine vazife olan ya da olmayan pek çok konuda ülkemizi uyarmak, nezaket dışı söylemlerde bulunmak hafifliğini göstermişlerdir.

Batılı yetkililerin bu davranışlarının kaynağında, kamuoyunu bilgilendirmeden önce, Anayasa’yı ABD’de, yargı reformunu AB Komi-

seri ile tartışmaya açma gereğini duyan zihniyetin bulunduğunu görmezden gelemeyiz.

Ancak, özellikle AKP hakkındaki kapatma davasından sonra saygısızca ve adeta “*sömürge valisi*” edasıyla konuşan Avrupalı dostlarımıza şunu hatırlatmak isteriz.

Ülkemiz insanı, iç ve dış tüm engellemelere, işbirlikçilere, numaracı ve takiyecilere karşın iki yüzyılı aşan bir süredir yüzünü batıya dönmüş batılılaşma ve çağdaşlaşmaya ana amaç ve ilke olarak bakan bir ulustur. Batılılaşma ve çağdaşlaşmayı da tüm insanlığın ortak ürünü olan “*demokrasi*”, “*insan hakları*”, “*hukukun üstünlüğü*” ve “*hukuk devleti*” gibi evrensel kurum ve kavramlara ulaşmak olarak görmektedir. Bunlara kavuşmanın, bu ilkelerin yaşamasının önkoşulunun da “*laiklik*” olduğunu uzun ve acı deneylerle öğrenmiştir. Batılı dostlarımızın ülkelerinde çözümlenmiş gibi görüldüğü için unuttukları “*laiklik*” sorununun ciddiyetini kavramaları içten dileğimizdir.

Bütün engellemelere karşın ulus olarak “*çağdaşlaşma*” yolunda ilerlemekteyiz. Bu bize Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün çizdiği yoldur. Ayrıca, bu yolun uzun ve ince bir yol olduğu bilincindeyiz. AB’li gerçek dostlarımızdan tek isteğimiz, bu yola yeni engeller koy-

mamaları, tarihi geçmiŐimiz ile sosyal yapımız yanında, içinde bulunduğumuz coğrafyanın ağır koŐullarını da dikkate alarak, daha anlayıŐlı ve bilinçli hareket etmeleri ve bizi iyi niyetle desteklemeleridir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Ülkemizin siyaset, ekonomi ve hukuk gündemi çok hızlı bir biçimde deđiŐmektedir. Özellikle 22 Temmuz 2007 seçimleri öncesi Cumhurbaşkanlığı seçimi başta olmak üzere, Anayasa deđiŐiklikleri yanında yargı ve hukuk adına yapılan tartışma ve yaklaşımlar Türk siyaset ve hukuk tarihinde bir ilk olarak yerini almıştır.

22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra hukuk ve siyaset adına yaşananlar ise ayrı bir değerlendirmeyi gerektirecek önemdedir.

Seçimlerden sonra oluşan yeni meclis yapısı, yeni kabine, meclis başkanı seçimi ile arkasından başlayan Cumhurbaşkanı seçimi tartışmaları gündemi oluŐturmuŐ, toplumun tüm bireylerini etkilemiŐtir.

Bu gelişmelerin yoğunluğu içerisinde sivil Anayasa tartışmaları ve bu konuda siyasal iktida-

rın hazırlattığı Anayasa önerisiyle ilgili günlerce süren yoğun tartışmalar...

Yine bu dönemde YÖK yönetiminde ki değişimler sonrası *“yargı kararlarını görmezden geliniz”* diyebilen bir başkanın göreve gelmesiyle başlayan tartışmalar....

Tüm bu tartışmalar sürerken siyaseti, hukuku, üniversiteleri ve bütün toplumu doğrudan ilgilendiren *“türban”* düzenlemesi tartışmaları gündeme oturmuştur.

Bu tartışmaların sıcak ortamında bu kez ulusal ve uluslar arası boyutta ilgi uyandıran *“AKP ile ilgili olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından kapatma davası”* açılmıştır.

Bu gelişmelerin şoku yaşanırken bu kez gündemde olmayan TCK'nın 301.maddesiyle ilgili yeni düzenlemeler gündeme getirilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği tüm bu gelişmeler ve tartışmalar karşısında; hukukun öne çıkarılmasını, herkesin kendini hukuka dolayısıyla yargının güvenliğine teslim etmesini önermiş ve bu doğrultuda duruş sergilemiştir.

Ancak; 1 Mayıs'ta Taksim'de polis devleti uygulamasını çağrıştıran olaylardan hemen sonra Türk Tabipler Birliği Başkanı'nın sabah saat 4.30'da

DANIŞTAY'IN 140. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

kaldığı otelden polis tarafından alınması, -sonradan Sayın Cumhurbaşkanı tarafından yeniden görüşülmesi isteğiyle geri gönderilen- TÜRMOB yasasında seçimlerle ilgili antidemokratik düzenlemeler gibi açık toplum, demokratik anayasal düzen, gibi evrensel kurum ve kavramları zayıflatan girişimler karşısında bunca yıldır savunduğumuz ve yanında olduğumuz “Hukuk Devleti” ilke ve anlayışının yerini “Polis Devleti” anlayışına bırakmakta olduğunu üzümlere gözlemlemekteyiz.

Yaşanan bunca olumsuzluklara ve engellemelere karşın, çağdaş Türkiye’yi yaşatma kararlılığında olan halkımızın desteğiyle başta “eksiksiz demokrasi” olmak üzere, “insan hakları”, “hukukun üstünlüğü” ve “hukuk devleti” kurum ve kavramlarının ülkemizde yerleşeceği inancındayız.

Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılarımla sunarım.